

Prevenició dels 90 al 2017

Per Eduard Casas i Bertet, GASS 11/05/2017

El Dr. Bruce K. Alexander va demostrar, a la dècada dels 70 a Vancouver, que el **context era més determinant** que la droga o la persona **en els casos d'addicció**. Curiosament quasi tota la **prevenició** que es realitza a casa nostra **no està focalitzada** en el context, sinó, per una banda, en **les diferents drogues**, on s'ha avançat molt en descriure el com, què, qui, on, perquè o quan consumir-les o no per reduir els factors de risc, on el "No a les drogues" seria la meca desitjada; i, d'altra banda, ningú qüestionaria centrar-se a la persona mitjançant **l'educació en valors o en les habilitats per la vida** per assimilar allò que anomenen factors de protecció amb el mateix objectiu subjacent, encara que no es reconegui, del "No a les drogues".

Però què és això del context?

L'experiment del Dr. Bruce Alexander **desmentia un experiment** anterior sobre drogues que va constituir **l'actual estigma de la droga**. Va anar així, situaven una rata dins d'una gàbia amb dos bevedors, un amb droga i l'altra sense. Doncs bé, en aquestes condicions quasi el 100% de les rates morien de sobredosis. La droga mata va ser l'acalparant conclusió.

El Dr. Bruce Alexander va reparar en el context, la rata estava sola en un **entorn terrible**, engabiada i observada per amenaçadors investigadors, monstres gegants d'altra espècie que disposaven de la seva vida, a ulls d'aquesta.

Aleshores es va preguntar què passaria si es possessin els mateixos bevedors a un **entorn més amable** per la rata: ja no estaria sola, tindria companyes i companys per jugar, donar-se escalfor, aparellar-se, dormir, etc., tampoc seria una gàbia petita, sinó un **Rat Park**, és a dir, un lloc ample, amb caus on amagar-se, plantetes, jocs, menjar de primera i els dos bevedors, un amb cocaïna i l'altre amb aigua.

Els resultats van ser demolidors, **no va morir cap rata per sobredosis**. No és que hi hagués el desitjat 0 consum, més o menys van prendre un 30 % de la droga del primer experiment, però aquest no va ser problemàtic per a la supervivència de les rates. Fins i tot una rata que l'havien tret del primer experiment abans de que es matés es va poder desintoxicar al segon experiment sense cap Centre d'Atenció i Seguiment de les Drogodependències.

Per ètica, no podien replicar l'experiment en humans tal i com havien fet amb les rates, però es van adonar que l'experiment ja estava succeint en aquells temps, a la guerra de Vietnam. Aquella guerra representava un context terrible, amb poca esperança de vida, amb molt patiment emocional i físic, un autèntic infern. Tanmateix, un **20% dels soldats s'havien enganxat a l'heroïna** i això representava milers d'addictes. El govern americà temia la fi del conflicte per l'impacte que suposaria haver de conviure amb tants ex combatents heroïnòmans pels pobles i ciutats d'USA.

A la fi, va acabar la guerra i tothom va tornar a casa. El resultat va ser que, sense cap tractament, el **95% dels soldats enganxats van desintoxicar-se i superar l'addicció**. El contrast de viure en un context favorable va facilitar, com a aquelles rates, superar l'addicció.

Curiosament, amb el temps, el que ha quedat com a **principal eix preventiu van ser les conclusions del primer experiment** amb el seu eslògan de "la droga mata". Ara imaginem-nos explicant a aquelles rates del primer experiment -si coneguéssim l'idioma de les rates- o als homes enganxats a primera línia de foc que el problema és que no saben consumir correctament o que els hi falten habilitats per la vida, que tenen baixa autoestima, que no saben resoldre els seus conflictes, que no manegen bé l'estrès, ni són assertius, que tenen una deficient comunicació, que els hi manca sentit de coherència i tota la bateria de qüestions que el Dr. Antoniovsky i l'OMS, des de la teoria de la salutogènesis, van idear per enfocar el problema cap a la persona o la droga, no pas al context. Si ens basem en les conclusions de Dr. Bruce Alexander considerariem aquesta **estratègia bastant absurda**.

Als anys 90, després de l'epidèmia de col·lapses immunitaris de molts usuaris de drogues a nivell global, ja es va apostar pels programes de reducció de danys i riscos del consum de drogues, que convivia amb els clàssics aversius contra el seu consum. **Es parlava de drogues i es parlava de les actituds** de les persones envers el consum i la vida.

Amb el temps, la prohibició i l'enfocament cap a les drogues van afavorir una **cultura sobre les drogues** molt desenvolupada, van néixer els psiconautes, els consumidors professionals, els professionals consumidors, les smart shops, les grow shops i, amb l'expansió d'Internet, la informació va viatjar a velocitats de megabytes per segon, així webs, blogs, xats, fòrums i xarxes socials van acabar aportant un gran sac d'informació més o menys interessant respecte les drogues. Aquest pou de coneixement continuava convivint amb les prohibicions i tot tipus d'apologies a favor i en contra del consum. Un caos difícilment ordenable.

D'altra banda, el No a les drogues, va evolucionar en sotilesa, com ho fan les sectes i els bons vins amb el temps: **preparem als joves i als addictes en valors i habilitats** per a que tinguin responsabilitat, salut i No prenguin drogues. Políticament era inqüestionable, qui no apostaria per un plantejament semblant? Aquest enfocament va arribar a Espanya i Catalunya de la mà de l'ONG Èdex, però d'on ho van treure els nostres amics bascs? Doncs d'**USA**, del primer lloc on es van fer aquest tipus de programes. Precisament d'on surt tota la guerra contra les drogues i la legislació prohibicionista que tant mal ha causat pel món i que, entre altres resultats, hi ha un consens en que **ha contribuït inequívocament a empitjorar la situació**. A més, a USA són **experts en desenfocar certs problemes**, sobretot quan tenen a veure amb la moral o amb el que marca l'establishment, com l'eix del mal de Bush o el mal anomenat problema de les drogues.

Com sosté el **Dr. Noam Chomsky**¹, a USA no es pot qüestionar el sistema, és a dir, el context, sinó s'és tatxat de comunista, anti americà o coses pitjors. El context és el capitalisme, concretament el

¹ Documental *Requiem for Americam Dream*, 2016

neoliberalisme salvatge, així doncs, la competitivitat i l'èxit individual per sobre del bé comú, abolint tota norma reguladora del mercat. I això té a veure amb coses com que l'1% de la població mundial controla el 50% de la riquesa mundial que, com a conseqüència, porta cada vegada a més gent cap a una situació de precarietat, patiment i malaltia, entre elles les addiccions. Com diu el multimilionari Warren Buffet: "Hi ha una guerra de classes, però és la meua, la dels rics, qui l'està fent i l'estem guanyant"². Per això, no s'aborda el context, és quasi una **blasfèmia defensar que s'ha de redistribuir millor el pastís** i que les persones puguin viure més tranquil·les. I com a prova un botó: fins i tot a Espanya, fidel servent i aliat d'USA, va haver una condemna a un professor universitari per ensenyar continguts del Dr. Chomsky³. Es prefereix tirar pilotes fora, dir als nens i joves que les drogues o ells mateixos són el **problema potencial** i que han d'evolucionar amb més informació, habilitats i valors.

Un breu parèntesis sobre els adinerats. És cert que els rics també ploren i es droguen, malgrat tinguin un context idíl·lic, d'opulència, però aquí hi ha dos factors a valorar: el primer és que **l'estrès al que estan sotmesos els riscos no és menor**, a la dinàmica del tenir per sobre del ser, on no hi ha sostre d'ambicions, la por a perdre el que es té o a no guanyar el que es podria haver guanyat, comporta un gran patiment, fins i tot porta a la depressió, que és la base de tota addicció, fent molt de mal en les relacions emocionals familiars (sovint pobres i molt deficitàries). Viure a la paranoia dels rics no és un ideal de salut. I això es confirma perquè vivim en un estat policial i, a més, les empreses de seguretat, alarmes i objectes de defensa personal fa temps que cotitzen a borsa.

D'altra banda, **quan no es contempla el bé comú com quelcom prioritari** i s'està disposat a trepitjar el cap de l'altre per arribar més amunt, es causa un patiment a molta gent, el qual, malgrat aparentment no afecti als rics, sí els hi arriba, encara que sigui de forma inconscient: com es pot estar sa en un context global de precarietat, patiment, injustícia social i malaltia dels altres? Si un acapara molt, molts es quedaran sense res. En cas de que fos pur sadisme també s'hauria de contemplar com una addicció o una malaltia que causa addiccions.

Tancat el parèntesi, és clar que el pobre context humà que s'està expandint és el principal causant de les addiccions, ja siguin a tòxics o no. No afrontar el problema des d'aquí forma part del mateix problema: **representa la perversió del sistema**. Ara bé, per contrarestar aquesta veritat es necessita crear una atmosfera de científisme per fer creure que s'està fent quelcom útil i que tot està sota control. Així doncs, tot el que es fa en prevenció té una base científica, basat en el que anomenen sacramentalment l'evidència científica, un tipus de dogma de fe. Manegant dades subjectives amb el mètode científic es sol arribar a conclusions d'eficàcia i d'eficiència inqüestionable en tots aquests programes preventius. Les avaluacions solen sortir de les mateixes fonts que estan d'acord o sufraguen aquestes propostes que eviten assenyalar

² *Palabra de Warren Buffet. El Mundo.* 10 de juny de 2014

³ El *Tribunal Superior de Justicia Madrid* va condemnar a una professora de lingüística de la *Universidad Antonio de Nebrija* a pagar 3.249€ a un alumne, per danys morals i ideològics causats al llegir textos de Noam Chomsky. Febrer 2016

el context com a causa magna, saltant, no només el sentit comú, sinó tot rastre d'ètica científica que invalidaria a qui té **conflictes d'interessos**.

Sabem que el context és la base de l'addicció, però aquesta només és una **manifestació d'una malaltia subjacent**, la qual es diu depressió. La depressió no només es pot manifestar com addicció, sinó com un munt d'altres patologies i comportaments límits, com podrien ser els casos d'assetjament, suïcidis, trastorns d'alimentació, violència, delictes sexuals, etc. Així que la gràcia de no entomar de cara aquesta qüestió d'arrel perjudica severament a molts nivells a la nostra comunitat. És molt greu que fins i tot aquest escrit el més probable és que passi desapercebut, el mateix que amb les conclusions del Dr. Bruce Alexander: no servirà per a fer canvis en aquesta plaga preventiva per la que tantes institucions i tècnics han apostat.

Aquestes institucions que sostenen amb les seves polítiques econòmiques i socials el context abusador, omplen contínuament espais de discussió tècnica defensant continguts com el de sentit de coherència, les habilitats per la vida i altres qüestions existencialistes, quan a la base institucional, per exemple en la relació laboral d'aquestes institucions amb els propis projectes socials i educatius, treballadors, concursos públics (relació amb entitats i projectes), etc., actuen com autèntics subjectes reaccionaris neoliberals. I, encara que puguin arribar a reconèixer factors socio econòmics con a causa de malalties, només dissenyen programes d'engrunes per a mantenir al sistema: **canviar tot per a no canviar res**, com deia l'Enric Juliana⁴.

De totes maneres, tot això no és nou a la vinya del Senyor. El títol d'aquest escrit era Prevenció dels 90 al 2017, vull dir que totes aquestes estratègies preventives centrades en les drogues o en les persones ja s'havien implementat als anys 90. Per què no ha evolucionat el marc teòric i l'acció pràctica amb el temps? Doncs perquè **la base ideològica i política encara s'ha aguditzat més a l'extrem neoliberal** i és per això que no sortim d'aquest pou de distracció.

Per acabar, l'avantatge de les rates sobre els humans és que estan més connectades a una naturalesa instintiva i potser no es fan tantes cabòries com aquells. És a dir, els humans tenim un **context extern i un altre intern**, però quins són els determinants de la salut més importants? Doncs principalment el context extern, el neoliberalisme salvatge i la cultura de masses que porta a una despersonalització, ja no som persones humanes amb noms i cognoms, sinó clients d'un mercat o consumidors. Agreujat per **l'abandonament de l'espiritualitat** en benefici d'un **materialisme implacable** o la destrucció del medi natural on vivim. **La cultura de l'abús** és la clau, abús sobre els altres, sobre un mateix, sobre la natura, es pot respirar al nostre entorn en fets com l'abús bancari, l'energètic, salarial, alimentari, comercial, sexual, pressupostari i legal en benefici de les classes altes, etc.

Tanmateix es podria identificar de l'intern qüestions més personals - realment determinants i obviades per tots aquests efectius programes d'habilitats per la vida- que afecten més del que s'ha pogut reconèixer, com l'impacte dels abusos sexuals en menors, els avortaments que ha hagut a la família, els traumes

⁴ *Que todo cambie para que todo siga igual*. 14/04/2013. La Vanguardia

Entitat fundada a l'any 1998

C/Juan de Mena 5, 11è 1a
08035 Barcelona
Tel: 872 02 81 05
secretaria@gass.cat
<http://gass.cat>

familiars heretats, etc. És a dir, qüestions que faciliten entrar a la depressió i que s'ha d'abordar des d'un **plantejament personalista**, així doncs cas per cas.

Com a conclusió, quina seria la prevenció més genèrica per a la població? Doncs tot el que sigui **dignificar el context vital on es desenvolupen les persones**. Per començar, seria molt important fer conscient a la població d'aquest súper determinant del context per tenir cada vegada més cervells treballant en la seva millora, tant col·lectiva com personalment. Teixir xarxes de solidaritat amb qui pitjor ho passi.

I per últim, denunciar també tot aquest corrent preventiu que desenfoca a tothom, fent el joc al sistema neoliberal amb els cants de sirena de les "Habilitats per la vida" i els "Valors". Reconeixent les seves arrels de dretes reaccionàries, políticament correctíssimes, però que **no eduquen per ajudar a prendre realment el rumb** que necessitem com a individus i com a comunitat. Tanmateix, es requereix identificar totes aquelles pràctiques que abusen de la societat i de les persones, empobrint i fent menys digne aquest breu pas per aquest petit món on vivim.